

Κύριον
 Ανδρέα Βασιλε
 Οδός Τηλεμάχου
 Λευκωσία.

Αγαπητέ μου φίλε,

Μέσα από το εξασέλιδο σου γράμμα ακούω καθαρά να βγαίνει η φωνή του ανθρώπου που αποτραβηγμένος από της ανθρωπότητας την πρόσκαιρη ματαιότητα ποθεί μια ανώτερη πνευματική ζωή. Και σε βλέπω αγ. μου με τα μάτια της φαντασίας ν' αγωνίσεσαι να εγκολποθείς τα υπέροχα του Ναζωραίου διδάγματα, να ζήσεις την άφθαστη ζωή του. Και νοιώθω και τη δική μου τη ψυχή να σπαρταρίζει από ανέκφραστη χαράς σκιρτήματα για τούτο.

Ανάμεσα όμως αγ. μου στην κοινωνία άλλα λέει ένας και άλλα εννοεί και άλλως πως τα αντιλαμβάνεται ο άλλος. Και εξηγούμαι.

Υπέροχα τα λόγια του Ναζωραίου άφθαστα, ανυπέρβλητα.. Γέννημα η θρησκεία της έμφυτης ανθρωπίνης φύσης. Τόσο που κάποιος μεγάλος θεολόγος κύρηττε πως αν δεν υπήρχε Θεός έπρεπε να τον δημιουργήσουμε. Και πράγματι. Υπήρξε σωτήριος η επίδρασις της θρησκείας επί των ανθρώπων. Πραγματικά σωτήριος. Φαντάσου πόσας καρδίας ενθάρρυναν πόσους πόνους και δάκρυα εμαλάκωσαν πόσας λύπας εμείαναν. Αλλά αγ. μου ουδέν καλόν αμιγές κακού.

Ανάμεσα στα τόσα καλά που φέρνει στον άνθρωπο η θρησκεία φέρνει και μερικά κακά.

Περιορίζονται οι αγράμματοι χωρικοί μας στα λόγια του ευαγγελίου που δεν τα πολυκαλοκαταλάβουν, κλείονται μέσα στους τύπους της θρησκείας και από κει μέσα βλέπουν σαν ένας άνθρωπος τους άλλους με τον φακό της περιφρόνησης.

Κι από την άλλη μεριά μια άλλη παράταξη ανθρώπων λίγοι αυτοί τον αριθμό - μα που συμφωνούν στο κυριότερο σημείο με τους προαναφερθέντας - αγωνίζονται σκληρά για να τους οδηγήσουν στον ορθό το δρόμο. Είναι οι άνθρωποι που μισούν τους ΤΥΠΟΥΣ της θρησκείας. Μέσα λοιπό σ' αυτούς στην πρώτη γραμμή βρίσκομαι και γω αγ. Μισώ τους τύπους της θρησκείας. Μισώ τους αγράμματους χωρικούς μας που θεωρούν καθήκο τους κάθε Κυριακή να πηγαίνουν στην εκκλησιά για να κάμουν αμέσως μετά την λειτουργίαν, τι;

Για να φύγουν από το μέρος όπου ήκουσαν (ήκουσαν..... ναι ήκουσαν μα κατάλαβαν τι άκουσαν; ένοιωσαν τι άκουσαν;) τα πιο υπέροχα λόγια να τραβηχτούν πιο πάνω (συνήθως δίπλα στες εκκλησιές υπάρχουν καφενεία - τα οποία τες περισσότερες φορές ανήκουν στην εκκλησίαν και ενοικιάζονται-) και να αρχίσουν τους καυγάδες και τα τσακκώματα και τες βρισιές.

Για να παν αγ. μου στον Κύκκον επί παραδείγματι για προσκύνημα και όταν αφηγούνται τες εντυπώσεις των να αρχίζουν εκάμαμεν έναν ταξίδιν αμάν έναν ταξίδιν θαύμα κ.τ.τ.

Για να πηγαίνουν αγ. μου στα πανηγύρια όχι για προσκύνημα αλλά για παζάρεμα και για να διασκεδάσουν. Για να ακούς επί παραδείγματι - πρόσφατο από παράδειγμα - έναν όμιλο από καμιά 15αριά νέους να διηγούνται τας εντυπώσεις των από το παναύριν της Ιαματικής (που έγινε στες 8 Σεπτ. σ' ένα χωριό δίπλα στο δικό μου) και να σου λεν "μα ξέρεις τι διασκεδάση κάναμε". Μα είναι και άλλα αγ. μου άλλα πολλά που φρίττεις πραγματικά να τα ακούς και δεν θα τολμήσω να σου τα πω γιατί έχω να γράψω ολόκληρες ώρες χωρίς τελειωμό. Θα περιοριστώ μόνο στο παρακάτω που αρκετά παραστατικό. Σε κάποιο χωριό - δεν το θυμούμαι τώρα- γίνεται η ετησία πανήγυρις του Αγίου Κενδέα. Οι γρηούλλες μας όσες πάσχουν από τζεντιές δεν χάνουν ευκαιρία γιατί πιστεύουν πως ο άγιος θεραπεύει τες τζεντιές ενώ εν τη πραγματικότητα πρόκειται περί της παραφράσεως του ονόματος από Κενδέας εις Τζεντιάς.

Πολλά απ' αυτά θα βρεις στα βιβλία του Λασκαράτιου - σου τα συστήνω όλα και ιδιαιτέρως το "Ήθη και Έθιμα της Κεφαλονιάς" - του ανθρώπου που τόσο παρεξηγήθηκε ενώ στην πραγματικότητα ήτο από τους πιο πιστούς Χριστιανούς. Με κίνδυνο να παρεξηγηθώ και γω έρχομαι σήμερα να σου γράψω πως είμαι από τους πιο φανατικούς πολεμιστές των τύπων της θρησκείας. Και μόνο με τέτοιο πνεύμα μπορώ να συνεργασθώ μαζί σας στην ομάδα που μου γράφεις.

Οφείλουμε να εργαστούμε για το ξύπνημα του λαού μας πάνω στο θρησκευτικό σημείο. Σήμερα κατ' εμέ οι Χριστιανοί των χωριών δεν είναι τίποτε άλλο παρά ειδωλολάτρες. Δεν είναι λοιπόν ειδωλολατρεία το να προσκυνούν σειρά τες εικόνες χωρίς καμίαν ανωτέραν συναίσθησιν της πράξεως των. Η θρησκεία τους κάμνει οπισθοδρομικούς. Δεν είναι οπισθοδρομικότης το να κτυπούν την επιστήμην.

Θα μου πεις. Χωρικοί σιόρ αγράμματοι. Λοιπόν να τους μορφώσουμεν αγαπητέ μου.

Αγ. μου η θρησκεία δεν είναι υπνοδωμάτιον στο οποίο να κοιμούνται βαυκαλιζόμενοι από οπιαστικά όνειρα αι αγράμμαται μάζαι.

Όχι ο προορισμός της είναι άλλος πολύ ανώτερος.

Η θρησκεία δεν είναι τάφος έχων έξωθεν μορφήν πολυτελέστατην και έσωθεν οστά. Όχι.

Δεν πρέπει να αποκοιμίζει τες μάζες. Πρέπει να τες οδηγεί. Οι μάζες πρέπει να καταλαμβάνουν την θρησκείαν.

Ίσως να με θεωρήσεις επαναστατικό. Όχι δεν είμαι τέτοιος.

Γράφε μου τες εντυπώσεις σου αμέσως και τότε θα σου ξαναγράψω προχωρόντας πιο πολύ στες ιδέες μου.

Πώς τα περνάτε αγ. μου, Όσο για μας είχαμε τες μέρες αυτές αρκετές διακοπές. Στες 28 του μηνός γιορτάσαμε την επέτειο της ανάνδρου επιθέσεως της Ιταλικής λυκαίνης κατά της μητρός Ελλάδος.

Μας μίλησε ο καθ. μας Κ. Κ. Χατζηϊωάννου και ύστερα μίλησα εκ μέρους της τάξεως απευθυνθείς ιδιαιτέρως προς την μαθητιώσαν νεολαίαν και τονίσας τα καθήκοντά της απέναντι της φυλής μας.

Αν και είναι ολίγον εγωϊστικόν εν τούτοις σας τονίζω ότι η πρώτη μου ομιλία εστεύθην υπό πλήρους επιτυχίας διακοπτομένη συχνά από τους ενθουσιασμένους μαθητάς. Ας ελπίσωμεν εις καλύτερα. Πολλά χαιρετίσματα στην αγ. σας αδελφήν Παντελίτσαν. Μου γράφουν από την Λεμεσόν πως η φιλενάδα της η Καίτη χαρτώθηκε. Αυτά προς το παρών και περιμένω νέα σου προσεχώς.

Με αγάπην ο φίλος σου

Κ. Χρ. Μάτσης.